

РУРАЛІСТИЧНІ ЗАСАДИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ НАУКОВОГО КОЛОКВІУМУ
ЗА МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
6 ЖОВТНЯ 2016 РОКУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПРОМИСЛОВОСТІ

РУРАЛІСТИЧНІ ЗАСАДИ
ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ
УКРАЇНИ

Матеріали наукового колоквиуму
за міжнародною участю
6 жовтня 2016 року

Одеса
Фенікс
2016

Р 87 **Руралістичні засади збалансованого розвитку агропродовольчої сфери України** : матер. наук. колоков. за міжнар. участю (м. Одеса, 6 жовтня 2016 р.) / кафедра економіки промисловості Одеської націон. акад. харчових технологій. – Одеса : Фенікс, 2016. – 52 с.

ISBN 978-966-928-082-4

У збірнику подано тези доповідей наукового колоквиуму. В них обґрунтовано руралістичні засади збалансованого розвитку агропродовольчої сфери, висвітлено теоретичні та практичні питання економічного розвитку підприємств аграрного сектора, соціальної та екологічної складових рурального простору.

Для професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів та студентів економічних спеціальностей та фахівців галузі харчової промисловості

УДК 338.436(477)(063)
ББК 65.321(4Укр)я43

ISBN 978-966-928-082-4

© Одеська національна академія
харчових технологій, 2016
© Оформлення ПП «Фенікс», 2016

АДАПТИВНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

На сьогодні, враховуючи мінливість зовнішнього середовища, в якому функціонують вітчизняні харчові підприємства, актуальним питанням стає процес їх адаптації до несподіваних дій середовища, а також розробка ефективного механізму функціонування підприємств в складних економічних умовах. До числа харчових галузей, які знаходяться в економічній небезпеці, слід віднести, насамперед, м'ясопереробну. Це пов'язано з тим, що для збільшення прибутку та зменшення витрат м'ясопереробні підприємства фальсифікують продукцію, знижують цінність і корисність м'ясних продуктів, а це викликає складнощі їх економічної адаптації до ринкових коливань.

Розглядаючи адаптивність криз призму поняття стійкості, її можна представити у вигляді прагнення до стану стійкої рівноваги, яке передбачає пристосування параметрів системи до постійно змінюваних параметрів зовнішнього середовища [2].

У широкому сенсі, адаптація є частиною або випадком управління та, як будь-яке управління, є організацією такого цілеспрямованого впливу на об'єкт, при якому досягаються намічені цілі. Звідси, метою адаптації є забезпечення виживання та ефективного функціонування підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища, досягнення стратегічної стійкості господарюючого суб'єкта [3].

У сучасній практиці управління адаптація суб'єктів господарювання до мінливого зовнішнього середовища і пов'язаними з ними впливами окремих факторів середовища може бути параметричною та структурною.

Параметрична адаптація допускає зміну параметрів внутрішніх систем підприємства, таких як освоєння виробництва нової продукції або нової технології, зміна ринків збуту або цінової політики підприємства. В свою чергу, структурна адаптація передбачає зміну самої структури внутрішньої системи підприємства, появу нових внутрішніх систем, реорганізацію або ліквідацію існуючих.

Відповідно до проведеного дослідження діяльності вітчизняних м'ясопереробних підприємств, що стосується зміни структури внутрішніх систем підприємств (проведення реконструкції, розширення, технічного переозброєння) з періоду заснування підприємств до 2011 року, були отримані наступні результати (див. табл.) [5, с. 279–280]:

робника. Крім того, в асортименті мереж соціальні продукти становлять невелику частину. У всі часи мережі конкурують між собою саме за рахунок цін на соціальні продукти: вони розуміють, що можна недоотримати прибуток на дешевому продукті, щоб заробити більше на дорогому [6].

Все ж таки, основні очікування від скасування цінового регулювання полягають у підвищенні внутрішньої інвестиційної привабливості відразу декількох ринків, зниження адміністративного тиску на бізнес. Більш просте функціонування ринку допоможе уникнути можливих викривлень конкуренції, що, в свою чергу, може викликати інтерес у антимонопольного органу. Крім того, таке оздоровлення ринку через підвищення рівня конкуренції може стимулювати поліпшення якості товарів і послуг, в тому числі маркетингових. Але населенню, особливо у короткостроковій перспективі, слід готуватися на значне підвищення цін на соціальні групи товарів.

Литература

1. Госрегулирование цен на продукты питания отменяют на 3 месяца [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://112.ua/statji/svobodnyy-rynok-k-chemu-privedet-otmena-gosudarstvennogo-regulirovaniya-cen-na-produkty-pitaniya-342027.html>
2. Государственное регулирование цен на социально значимые продукты питания: удастся ли наконец побороть популизм [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://agroportal.ua/views/blogs/gosudarstvennoe-regulirovanie-tsen-na-sotsialno-znachimye-produkty-pitaniya-udastsya-li-nakonets-poborot-populizm/>
3. МЭРТ предлагает на 3–4 месяца запустить пилотный проект по отмене госрегулирования цен на продукты питания [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://interfax.com.ua/news/economic/361810.html>
4. Государство уходит из экономики, бросая людей на произвол рынка... [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://nahnews.org/936364-udar-po-yajcam-gosudarstvo-uxodit-iz-ekonomiki-brosaya-lyudej-na-proizvol-rynka/](http://nahnews.org/936364-udar-po-yajcam-gosudarstvo-uxodit-iz-ekonomiki-brosaya-lyudej-na-proizvol-rynka/http://nahnews.org/936364-udar-po-yajcam-gosudarstvo-uxodit-iz-ekonomiki-brosaya-lyudej-na-proizvol-rynka/)
5. Цены без госрегулирования. Стало известно, что подорожает с октября [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://hyser.com.ua/economics/tseny-bez-gosregulirovaniya-stalo-izvestno-cto-podorozhaet-s-oktyabrya-118848>
6. Продукты подорожают [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://biz.liga.net/ekonomika/prodovolstvie/stati/3488710-20-let-spustya-pravitelstvo-otpuskaet-tseny-na-sotsialnye-tovary.htm>

Лобоцька Л.Л.

к.т.н., доцент кафедри економіки промисловості
Одеська національна академія харчових технологій

РОЛЬ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ В УКРАЇНІ

Сільське господарство України як основа переробної промисловості і джерело харчової продукції для населення відіграє значну роль в економіці країни. В останні роки воно демонструє значні успіхи, зокрема у виробництві зернових, соняшника. Експорт зернових у 2015 р. перевищив 32 млн т, а по експорту соняшника України зайняла одне з перших місць у світі, і це результат праці сільського населення, яке на 01.01.2016 р. налічувало 13244,7 тис. осіб, або 31,1 % всього населення країни.

Аграрні підприємства країни представлені різними організаційними формами: господарськими товариствами, приватними підприємствами, кооперативами, фермерськими господарствами, державними підприємствами, підприємствами інших форм господарювання. До останньої групи належать господарства населення, або особисті селянські господарства.

За Законом України « Про особисте селянське господарство України» [1], особисте селянське господарство – це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму. Члени особистого селянського господарства здійснюють діяльність на свій розсуд і ризик у межах встановленого правового господарського порядку, дотримуючись вимог цього Закону, законів України, інших нормативно-правових актів. Діяльність, пов'язана з веденням особистого селянського господарства, не відноситься до підприємницької діяльності.

Кількість таких господарств становить більше за 4 тис. (табл. 1), і вона поступово зменшується [2].

Дані таблиці свідчать, що у власності господарств населення знаходиться біля 10 % сільськогосподарських угідь України і обслуговують

Таблиця 1

Особисті селянські господарства у 2005–2015 роки

Показники	2005.	2010.	2012	2013	2014	2015
Загальна кількість господарств, тис. одиниць	4915,3	4540,4	4301,8	4241,6	4136,8	4108,4
з них господарства, які утримують сільськогосподарських тварин	3824,2	3267,2	3111,9	3044,7	2922,2	—
мають у приватній власності сільськогосподарську техніку	178,9	234,1	277,2	303,5	323,1	—
Площа земельних ділянок, тис. га	6760,1	6655,4	6501,0	6445,8	6296,5	6307,2
У середньому на одне господарство						
Площа земельних ділянок, га	1,38	1,47	1,51	1,52	1,52	1,54
у тому числі						
для будівництва, обслуговування житлового будинку, господарських будівель	0,17	0,19	0,19	0,19	0,19	0,20
для ведення особистого селянського господарства	0,62	0,63	0,63	0,63	0,63	0,63
для ведення товарного сільськогосподарського виробництва	0,57	0,63	0,67	0,67	0,68	0,69
з них взятих в оренду	0,08	0,08	0,08	0,07	0,08	0,08
Кількість сільськогосподарських тварин, голів						
великої рогатої худоби	0,67	0,54	0,60	0,59	0,53	—
у т.ч. корів	0,48	0,38	0,38	0,38	0,36	—
Свиней	0,71	0,73	0,70	0,72	0,67	—

їх приблизно 8250 тис. осіб, якщо вважати, що в господарстві працюють два селянина. Природно, що в таких господарствах частка ручної праці велика, тому вони більше зосереджуються на виробництві продукції тваринництва, вирощуванні овочів, фруктів (табл. 2) [3].

Аналіз даних таблиці показує, що у вирощенні картоплі, овочів, плодів та ягід господарства населення займають основну нішу з позитивною динамікою у досліджуваному періоді. Значних успіхів досягнуто і у сфері тваринництва: виробництво м'яса становить 38–40 %, молока 70–80 %—в останні роки. Спад виробництва у 2013–2014 рр. зумовлений багатьма факторами, основними з яких є політичні події і погіршення економічної ситуації в країні (значний ріст інфляції, зниження купівельної спроможності населення, підвищення тарифів тощо). Проте, фінансові показники господарств населення кращі, ніж у багатьох підприємств інших форм господарювання, тому що вони більш оперативно реагують на зміни зовнішнього середовища, мають більше свободи вибору, покладаються тільки на власні сили. Як відмічено в [4, с. 53], у роки економічної кризи 2008–2009 рр. особисті селянські господарства стали основним джерелом доходів і виживання сільського населення. У 2009 р. їх частка у виробництві валової продукції галузі становила 57,4 %. Збереження і розвиток таких підприємств є запорукою існування сіл, збереження сільського населення, адже подальша урбанізація має негативні наслідки, зокрема екологічні.

Проблеми сільських територій охоплюють різні аспекти, вони повинні розглядатися комплексно, що є предметом дослідження руралістики, яка перебуває на етапі становлення. Її дослідницьке поле – це перш за все стан сільського буття, «місією руралістики є аргументована відповідь на запитання про те, що саме необхідно зробити для того, щоб життя на сільських територіях приносило радість тим, хто там народжується» [5, с. 65]. Для довідки, за даними статистики, у періоді 1990–2015 рр. в Україні стало на 416 сільських населених пунктів менше.

Гострим питанням для України є зняття мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення, на чому наполягає МВФ. На нашу думку, на сьогодні при існуючих доходах населення продаж буде здійснено на користь іноземних інвесторів. Землю слід передавати в оренду, причому на певних умовах, щоб забезпечити її власникам достойний дохід, а також підтримувати її родючість на необхідному рівні. Такий підхід дозволить зберегти село, сільське населення країни, забезпечити їх сталий розвиток.

Таблиця 2

Частка господарств населення у виробництві продукції сільського господарства, відсотків, у 1990–2014 рр.

Показники	1990	1995	2000	2005	2010	2012	2013	2014
Продукція сільського господарства	29,6	45,9	61,6	59,5	51,7	49,3	46,0	44,7
Продукція рослинництва	18,9	36,5	50,7	51,4	46,4	45,0	41,4	40,6
Зернові культури	2,8	8,1	18,4	24,3	24,2	21,9	21,2	21,9
Цукрові буряки (фабричні)	0,0	2,6	12,2	21,5	7,9	8,7	15,6	7,2
Соняшник	2,4	4,4	12,5	21,2	17,5	15,0	14,5	14,3
Картопля	71,4	95,8	98,6	98,8	97,4	96,7	97,0	96,8
Овочі	26,9	72,7	83,1	89,3	88,1	85,7	88,3	86,1
Плоди та ягоди	53,6	83,6	81,8	88,2	83,6	81,6	80,7	83,4
Виноград	20,5	26,5	30,0	41,8	36,3	35,8	33,2	44,7
Продукція тваринництва	40,8	58,9	79,0	73,8	61,2	58,2	56,5	54,5
М'ясо (у забійній вазі)	28,9	51,7	73,7	63,2	44,9	42,5	39,7	38,5
Молоко	24,0	45,3	71,0	81,2	80,3	77,7	77,5	76,2
Яйця	37,8	55,6	66,2	50,5	39,9	37,3	37,6	36,0
Вовна	11,2	30,1	61,4	78,3	83,1	85,1	86,6	85,4

Література

1. Про особисте селянське господарство України: Закон України від 17 листопада 2005 року №3108-IV// Урядовий кур'єр. – 2003. – 14 червня. – № 106.
2. Сільське господарство України. Статистичний збірник, 2015. Державна служба статистики України.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukr.stat.gov.ua>
3. Статистичний щорічник України за 2014 рік. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukr.stat.gov.ua>
4. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2013. – 779 с.
5. Павлов О.І. Руральний дискурс міждисциплінарних наукових досліджень / О. І. Павлов // Економіка України. – 2016. – № 6(655). – С. 59–67.

Мартинюк О. М.

к.е.н., старший викладач кафедри економіки промисловості
Одеська національна академія харчових технологій

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК РУРАЛЬНА СКЛАДОВА ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Розвиток сільських територій – це процес, спрямований на стабільне забезпечення збалансованого розвитку сільськогосподарського виробництва і сільської поселенської мережі на основі системної і модернізованої соціально-економічної розбудови, формування належного екологічнобезпечного середовища як гарантії надійності та привабливості сільської місцевості для проживання, праці й відпочинку [5, с. 8]. Тобто розвиток сільських територій в-першу чергу залежить від комплексного вирішення економічних, соціальних, демографічних, екологічних проблем.

З опублікованих останнім часом результатів фундаментальних досліджень українських вчених з проблемних питань руральної політики особливою глибиною і обґрунтованістю наукових положень вирізняються праці О. Булавки, С. Мельника, М. Орлатого, О. Павлова, І. Прокопи, В. Терешенка, Л. Шепотько, В. Юрчишина та ін.

Дослідницьке поле руралістики значною мірою адекватне природі, функціям та суспільному призначенню агропродовольчої сфери. Руралістика досліджує руральність як суспільне явище, вид життєдіяльності, що пов'язаний з аграрним способом виробництва матеріальних благ, сільським розвитком в цілому й відповідним устроєм; руралізацію як процес їх розповсюдження на міську територіальну підсистему суспільства; руралізм як відповідну ідейну течію й світогляд [8, с. 20].

Зміст

Берегова Т.А. АДАПТИВНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ	3
Великий П.П., Бочарова Е.В. СМЫСЛЫ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ САМООРГАНИЗУЮЩИХСЯ ГРУПП ЖИТЕЛЕЙ ГОРОДА	7
Дідух С.М., Кулаковська Т.А. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІДМІНИ ДЕРЖАВНОГО ЦІНОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ	15
Лобоцька Л.Л. РОЛЬ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ В УКРАЇНІ	19
Мартинюк О. М. ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК РУРАЛЬНА СКЛАДОВА ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ	23
Мореханова М.Ю. МЕЖСЕМЕЙНЫЕ СЕТИ СОЦИАЛЬНОЙ ПОДДЕРЖКИ КАК ИНСТРУМЕНТ ЗАЩИТЫ ОТ СОЦИАЛЬНЫХ РИСКОВ И ОБЕСПЕЧЕНИЯ СТАБИЛЬНОСТИ ДОХОДОВ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ	26
Нечипоренко О.В. СОВРЕМЕННЫЕ РИСКИ РЕСТРУКТУРИЗАЦИИ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ СФЕРЫ: ОТ ГЛОБАЛЬНОГО К ЛОКАЛЬНОМУ	30
Павлов О. І АГРОПРОДОВОЛЬЧА СФЕРА В СИСТЕМІ РУРАЛІСТИЧНИХ ЗНАНЬ	34
Рябоконь В. В. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ	38
Салахутдінова Р.Р., Вологжина Е.Р. РИСКИ ТАНСФОРМАЦИИ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ СФЕРЫ РОССИЙСКОГО СЕЛА: ОПЫТ РЕГИОНАЛЬНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ	42
Самофатова В. А. СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ	46

Наукове видання

РУРАЛІСТИЧНІ ЗАСАДИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Матеріали наукового колоквиуму
за міжнародною участю

6 жовтня 2016 року

Друкується в авторській редакції. Відповідальність за інформацію,
викладену в публікаціях, несуть автори